

ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA SUV RESURSLARIDAN OQILONA FOYDALANISH

Mavlanova Y.I., Axmedova F.I., Sabirova D.A

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti

***Annotatsiya:** Ma'lumki, har qanday ishlab chiqarish korxonalari bugungi kunda ham, uzoq kelajakda ham suvsiz ishlay olmaydi. Bunda mamlakat xalq xo'jaligi tomonidan iste'mol qilinadigan umumiy suv miqdorining 60% dan ortig'i sanoat ehtiyojlari uchun sarflanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, kelajakda suv narxi keskin oshadi. Albatta, bu muammo bizning ulkan suv zaxiralarimizga qaramay, O'zbekiston sanoati uchun ham muhim rol o'ynaydi. Avvalo, suv sarfini tartibga solishda uning texnologiyasi va minimal ifloslanishi, kam suvli va suvsiz jarayonlarni ishlab chiqarishga joriy etish, tabiiy suv o'rniga tozalangan yer usti oqimlaridan foydalanish va nihoyat, yopiq oqimsiz suv xo'jaligi tizimlarini haqiqatan ham keng joriy etishda qo'llaniladi.*

***Kalit so'zlar:** suv ta'minoti, sanoat korxonalari, texnik suv, oqova suv.*

21-asrda amaldagi ishlab chiqarishni intensiv rekonstruksiya qilish va yangilarini qurish boshlandi. Tabiiyki, ushbu yangilangan ishlab chiqarish tomonidan ishlatiladigan suv sifatiga qo'yiladigan texnik talablar avvalgidan ancha yuqori. Ko'pgina ishlab chiqarish iste'molchilari ichimlik suvi uchun ruxsat etilganidan yuqori bo'lgan texnik suvdan foydalanishlari mumkin. Biroq, bir qator ishlab chiqarish iste'molchilari uchun texnik suvdan foydalanishmaydi.

Ishlab chiqarish suv ta'minotida suv asosan sovutish, yuvish, namlash, bug'lash, gidrotransport, mahsulot ishlab chiqarish va boshqalar uchun ishlatiladi. Sovutish uchun suvdan foydalanish boshqa barcha iste'mol turlaridan sezilarli darajada ustundir va ishlab chiqarish suv ta'minotining umumiy hajmidagi ushbu toifadagi o'ziga xos tortishish kuchi o'sishda davom etmoqda. Ushbu toifaga metallurgiya, neftni qayta ishlash, kimyo va boshqa sohalarda turli xil pechlar, mashinalar va uskunalarni sovutish uchun elektr stantsiyalarining bug' turbinalaridan chiqadigan bug' kondensatsiyasi uchun suv sarfi kiradi. Yuvish uchun suv metallurgiya, qog'oz, junni qayta ishlash, to'qimachilik sanoati, sun'iy tolalar sanoati va boshqa ehtiyojlar uchun ko'p miqdorda iste'mol qilinadi. Turli xil materiallarning gidrotransporti uchun suv

turli xil sanoat tarmoqlarida iste'mol qilinadi (shu jumladan issiqlik elektr stantsiyalarida shlak va kulni tozalash, shlakni va boshqalar).

Shuningdek, ishlab chiqarish korxonalarida suv maishiy ichimlik ehtiyojlari uchun, yashil maydonlarni va sanoat korxonalarini hududlarini sug'orish, yong'inga qarshi suv ta'minoti va eng muhimi, texnologik ehtiyojlar uchun sarflanadi, shu bilan birga turli xil sifatli suv ishlatiladi. Maishiy va ichimlik maqsadlari uchun mo'ljallangan ichimlik suvi, tabiiy manbadan olinadigan va ishlab chiqarish maqsadlarida xizmat qiladigan texnik yangi (tozalangan yoki tozalanmagan) to'g'ridan-to'g'ri iste'molchilarga yoki tizimlarni to'ldirishga aylanma suv ta'minoti, ishlab chiqarish talablariga qarab maxsus texnologik texnikadan (yumshatish, tuzsizlantirish va boshqalar) foydalangan holda texnik jihatdan tayyorlangan texnologik, texnologik jarayonda ishlatiladigan va tozalash, sovutish va konditsionerlashdan keyin yana bir xil maqsadlarda qo'llaniladigan aylanma, ketma-ket ishlatiladigan, bir nechta ishlab chiqarish jarayonlarida navbatma-navbat iste'mol qilinadigan oraliq ishlov berish va sovutishsiz, chiqindi, qayta ishlatiladigan, texnologik jarayonda sarflangandan va tegishli tozalashdan so'ng u yoki bu texnologik maqsadlar uchun qisman yoki to'liq qayta ishlatiladi.

Sanoat korxonalarida suv quyidagi texnologik maqsadlarda ishlatiladi: uskunalari, xom ashyo va mahsulotlarni sovutish (suv issiqlik almashinuvchilari devorlari orqali isitiladi va deyarli ifloslanmaydi), xom ashyo yoki mahsulotni yuvish, boyitish va tozalash paytida suvga kiradigan mexanik yoki erigan aralashmalarni tashiydigan vosita sifatida (suv ifloslangan, lekin odatda isitilmaydi), ishlab chiqarishda ishlatiladigan reagentlarni eritish, bug' olish va h. k. (suv asosan texnologik mahsulotga kiradi va uning faqat bir qismi ishlab chiqarish chiqindilari bilan drenajga yuboriladi), mahsulot sovutgichi, transport vositasi va iflosliklarni yutuvchi sifatida kompleks foydalanish uchun (suv isitiladi va ifloslanadi).

Sanoat korxonalarini suv bilan ta'minlash tizimlari (aylanma sikllar) uchun suv balansini tuzish tavsiya etiladi, shu jumladan turli xil yo'qotishlar, chiqindilar va tizimga kompensatsion suv xarajatlarini qo'shish hisoblanadi. Tizimga suv oqimi nafaqat suv ta'minoti manbalaridan va uni qayta ishlatgandan keyin, balki xom ashyo va yarim tayyor mahsulotlar bilan, yordamchi moddalar (yoqilg'i, reagentlar va boshqalar) bilan, yog'ingarchilik (yomg'ir, erigan qor) bilan, shaxta yoki kon drenaji shaklida, shuningdek yer osti (drenaj), infiltratsiya bilan ham amalga oshiriladi.

Suv ta'minoti tizimidagi umumiy suv tanqisligi qaytarib bo'lmaydigan iste'mol xarajatlaridan iborat (oziq-ovqat va chiqindilar bilan olib ketish), pollarni yuvish, yo'llar va ko'chatlarni sug'orish, qayta ishlangan suv sovutgichlarida bug'lanish, qayta ishlangan suv sovutgichlaridan tomchilar shaklida havo bilan olib ketish, suv

yuzasidan tabiiy bug‘lanish, suv havzalarida o‘simliklar tomonidan transpiratsiya, tuproq, uning sifati yomonlashganda (suvning asosiy yo‘qotilishi) suv havzalariga qayta ishlangan suvni to‘kish, oqova suvlarni suv omboriga tashlash va h.k. Aylanma suv ta‘minoti tizimidagi suv miqdori doimiy ravishda saqlanadi. Tizimdan suvning pasayishi qo‘shimcha suv bilan qoplanadi, ya‘ni. tizim to‘xtovsiz ishlaydi va qo‘shimcha suv o‘rtasidagi muvozanatni saqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mavlanova, Y., Sabirova, D., & Artikboyev, X. (2023). WASTEWATER FROM INDUSTRIAL ENTERPRISES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. Interpretation and researches, 2(3).

2. Mavlanova, Y., Sabirova, D., & Axmedova, F. (2023). REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF WASTEWATER TREATMENT OF TEXTILE ENTERPRISES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. Innovative Development in Educational Activities, 2(8), 99-101.

3. Mavlanova, Y. I., & Ibragimova, A. X. (2023). SANOAT KORXONALARINING AYLANMA SUVINI TOZALASH VA QAYTA ISHLATISH. Innovative Development in Educational Activities, 2(9), 54-56.

4. Mavlanova, Y., Sabirova, D., & Djamankulov, S. (2023). TECHNOLOGY METHODS OF PURIFICATION OF ARTESIAN WATERS ULTRAFILTRATION AND REVERSE OSMOSIS. Innovative Development in Educational Activities, 2(9), 37-39.

5. Sabirova, D., Ibragimova, A., & Mavlanova, Y. (2023). ADVANTAGES OF CLOSED WATER SUPPLY SYSTEMS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. Innovative Development in Educational Activities, 2(7), 512-514.

6. Mavlanova, Y. I., Axmedova, F. I., & Qayumova, L. S. (2023). ZAMONAVIY TO ‘QIMACHILIK MATOLARI UCHUN BO ‘YOQLARNI TAHLIL QILISH. Innovative Development in Educational Activities, 2(10), 95-99.

7. Yakubov, K. A., Mavlanova, Y. I., & G‘offorov, B. H. (2023). SAMARQAND SHAHRI OQOVA SUVLARINI OQIZISH TIZIMI ISHONCHLILIGINI TAXLILLASH. Innovative Development in Educational Activities, 2(11), 58-64.

8. Aslievich, Y. K., & Ilkhomovna, M. Y. (2023). STUDY OF DYED WASTEWATER TREATMENT OF TEXTILE ENTERPRISES. International Journal of Early Childhood Special Education, 15(2).

9. Yakubov, K., Mavlanova, Y., Artikboyev, X., & Asadilloev, F. (2023). SHAHAR OQOVA SUVLARINI TOZALASH INSHOOTLARINING ISHONCHLILIGI. *Ilm-Fan Va ta'lim*, 1(7).

10. A., Yakubov K., and Mavlonova Y. I. "The State of the Engineering Infrastructure of Uzbekistan." *JournalNX*, 2020, pp. 277-280.

11. Якубов, К. А., Мирзаев, А. Б., & Мавланова, Ю. И. (2018). УСЛОВИЯ ОБРАЗОВАНИЯ СТОЧНЫХ ВОД НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА. In *Социально-экономическое развитие городов и регионов: градостроительство, развитие бизнеса, жизнеобеспечение города* (pp. 709-713).